

УДК 271.4(477):94(477.83)

ТИМІШ Лідія – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри правознавства, соціології та політології, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (lidatymish21@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2142-8917>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.42.153507>

УКРАЇНЬСЬКА ЦЕРКВА У ПОШУКАХ ІДЕНТИЧНОСТІ: ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ У МІЖВОЄННОМУ ЛЬВОВІ

Анотація. Питання ідентичності української Церкви, які передбачали вивчення церковної історії та літургійної практики – важливі проблеми, які розв’язувалися у середовищі Греко-Католицької Церкви ще з часів Берестейської унії 1596 р. Дискусії учених стосувалися передовсім східних (візантійських) та західних (латинських) впливів на греко-католицький обряд.

Ключові слова: Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ), Візантійська (грецька) літургія, церковно-історичне дослідження, Візантійський обряд.

Постановка проблеми. Сьогоднішній процес надання Томосу Українській Православній Церкві, що є закономірним процесом відновлення і утвердження київської християнської традиції, зацікавлює суспільство церковним минулим, ставить на порядок денний питання про ставлення ще однієї української Церкви східного обряду – Греко-Католицької до вказаних епохальних еклезіальних подій.

У міжвоєнні часи теж потребували нагального розв’язання питання, пов’язані з утвердженням і підняттям авторитету Української Церкви, яка була під загрозою знищення через агресивний наступ більшовизму й атеїзму. Однак на Західній Україні, у Галичині духовним і національно-державним захисником українців була Греко-Католицька Церква (УГКЦ), яку очолював митрополит Андрей Шептицький.

Аналіз останніх досліджень. Питання діяльності УГКЦ у міжвоєнний період має досить широкий зміст, адже ця Церква виконувала провідну роль у житті українського суспільства, ставши в авангарді тогочасного національно-державного руху. Величезне коло питань, пов'язаних з державно-політичними рішеннями, освітою і шкільництвом, харитативною роботою, збереженням історично-джерельної і культурно-духовної спадщини українців на Західній Україні, розв'язувалося завдяки УГКЦ. Через таку багатогранність діяльності Греко-Католицької Церкви у міжвоєнний час, питання її ролі дістало широкого висвітлення в історичній науці. Національно-захисним засадам діяльності УГКЦ присвятили праці О. Красівський [10], В. Дудар [4], О. Баран [1], становище у системі релігійно-політичних відносин з Ватиканом та керівництвом II Речі Посполитої – Н. Стоколос [15], І. Пилипів [14] та інші. Питання духовно-релігійних практик та обряду Унійної церкви є предметом досліджень о. П. Галадзи [3] та М. Кобрини [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поряд із розв'язанням питань так званої зовнішньої активності Церкви, яка полягала у реляції УГКЦ з державою, мирянами чи іншими церковними і світськими організаціями, проблемі вивчення її внутрішніх автентичних засад досі не надавалося достатньо уваги. Маємо на увазі те, що у міжвоєнні часи гострою була проблема самоутвердження для УГКЦ, пошуків її ідентичності. Саме тому Митрополит Андрей Шептицький закликав до церковно-історичних досліджень, особливо церковно-обрядової історії, порівнюючи становище УГКЦ з часом берестейського церковного об'єднання [1, 187].

Визначення мети та завдань дослідження. У цій статті ставиться мета показати внесок українських істориків, котрі жили і працювали у міжвоєнному Львові, у дослідження історії Української Церкви, передусім Унійної, її обряду, ролі у житті українського народу. Виходячи із задекларованої мети, завданням нашої роботи є вивчення умов розвитку, організаційні та інституційні особливості і концепції греко-католицьких досліджень у міжвоєнному Львові щодо розвитку релігійно-обрядових практик.

Результати досліджень. У міжвоєнне двадцятиліття становище УГКЦ залежало від зовнішніх і внутрішніх умов, спри-

чинених як політикою польської влади у сфері релігії щодо інших націй, так і особливостями самої Церкви, яка за сутністю була національною і відкрито стояла в обороні українських інтересів.

Політика уряду II Речі Посполитої стосовно Східної Галичини мала на меті перетворити край на інтегровану частину Польщі. Застосовувався тиск влади на українські установи, передусім на УГКЦ, посилювалася латинізація і заходи польської Церкви щодо контролю духовно-релігійних процесів у Західній Україні [4, 60].

10 лютого 1925 р. було укладено Конкордат між Апостольським престолом та Річчю Посполитою, за яким остання одержала переваги у розв'язанні важливих проблем церковного життя. Згідно з цією церковною угодою, Ватикан мав право вибору правлячих єпископів та їхніх помічників, у тому числі серед кліру УГКЦ. Усе ж, враховуючи політичні реалії, Апостольська Столиця більше зважала на позицію польської влади, ігноруючи інтереси українців [14, 51].

Право «вільних стосунків» та новий адміністративно-територіальний поділ УГКЦ неминуче призвів до того, що Львівський, Станіславівський та Перемишльський єпископи, не без постійного втручання Ватикану та польської влади, не діяли узгоджено. Особливою гостроти набула дискусія про запровадження celibату в УГКЦ, який особливо підтримував єпископ Станіславівський Григорій Хомишин. Позиція Ватикану у вказаній справі була не зовсім чіткою, але очевидно, що саме через це посилювалися суспільно-релігійні суперечності [14, 52].

На початку 20-х рр. минулого століття Ватикан видав директиви щодо практичного втілення «неоунійної» акції на теренах, де проживало переважно православне населення. Для втілення ідей вказаної акції було створено спеціальну комісію Pro Rossio, яка функціонувала на правах відокремленої ватиканської конгрегації. До справи залучили орден єзуїтів, а також представників зі східних чернечих католицьких угруповань. Проте у діяльності Апостольської столиці щодо поширення неоунії на «східних кресах» Польщі було відсторонено УГКЦ, до якої Римська Курія, очевидно, ставилася з певною підозрою [15, 76].

Митрополит Андрей Шептицький був переконаний і переконував Рим у тому, що саме УГКЦ як Церква східного обряду найкраще підходить для втілення «новоунійної» акції. Під час закордонних подорожей Західною Європою митрополит виголошував унійні проповіді для місцевої інтелігенції. У Голландії завдяки Шептицькому було засновано унійний апостолят [14, 51].

На думку митрополита Андрея, успішність реалізації «унійних планів» залежить від прискіпливого вивчення історії Церкви та візантійського обряду. Завдяки його старанням відновилися теологічні студії у «Великій семінарії» у Римі, яка згодом одержала назву Української папської колегії. У міжвоєнні часи до Риму виїхали чимало юнаків з Західної України. У 1928 р. їх було 19, однак у 30-х рр. чисельність студентів-богословів з України в Апостольській столиці значно зросла [14, 51].

Однак значні зусилля Митрополита полягали в організації дослідження історії української Церкви саме на українській території. Тому у межах Львівської, Перемишльської та Станіславівської єпархій, що входили до складу Галицької митрополії міжвоєнного часу, почав інтенсивно розвиватися греко-католицький напрям української церковно-історичної науки. Місцем найбільшого зосередження міжвоєнних українських наукових греко-католицьких центрів був Львів, у якому церковно-історичні досліді були поставлені на професійний фаховий рівень. Тут українську церковно-історичну науку репрезентували: осередки УГКЦ (Богословське наукове товариство та його друковані органи (журнал «Богословія», багатотомник «Праці БНТ», серія «Видань БНТ» та ін.)), Національний Музей м. Львів, Архів історії унії, василіянський науковий центр (Центральний василіянський архів і бібліотека та журнал «Записки Чину святого Василя Великого») [16, 376].

Велике зацікавлення науковців викликало питання витоків християнства та початків релігійної обрядової практики в Україні. На думку вчених, від початку існування українська Церква використовувала грецький обряд, що, на загал не завадило їй створити оригінальну християнську культуру і не загрожувало втратою індивідуальності. Історик М. Чубатий підкреслював, що особливістю української релігійної практики є східний обряд та

католицька віра, які сформувалися під впливом проміжного становища між Сходом та Заходом [I, арк. 11–16].

На думку вчених, українське християнство, як і обряд, мали незалежні джерела, які створили ядро національної культури. Львівські історики схвально відгукнулися на так звану Охридську теорію, започатковану працею російського історика М. Присьолькова. Так о. А. Іщак наголошував, що офіційне християнство на Русь прийшло саме з Болгарії, яка, однак, у власному виборі вагалася між Візантією і Римом, залежно від того, хто надавав їй більших автокефальних прав. При таких ваганні Болгарії між Сходом та Заходом, зрозумілий і вибір Київської Русі, яка взяла з Болгарії ієрархію та була взагалі під її впливом [7, 120]. Охридську гіпотезу теж підтримував С. Томашівський, який вважав, що Володимир Великий повинен був вибрати болгарсько-охридське християнство, тому і давньоруська Церква була слов'янською візантійського обряду, духовно злученою з Апостольською столицею [17, 81]. Т. Коструба теж висловив власний погляд на питання організації Церкви Київської Русі. На його думку, джерела не дають свідчення про те, щоб князь Володимир узяв ієрархію чи то з Візантії, чи то з Охриди [9, 3]. Історик припускав, що Володимир Великий не створив митрополічної кафедри, вдоволившись Київським архієпископством, яке існувало понад сто років перед його хрещенням. Коструба не погоджувався ані з тими вченими, які захищали так звану візантійську позицію, ані з тими, хто апелював до Риму. Учений доводив, що зовнішні впливи не змінили основу українського релігійного мислення, тобто світосприймання самих християн протягом століть перед виникненням конфліктів у Вселенській Церкві, спричинених переважно світськими проблемами Римської імперії у зв'язку з розпадом на Західну і Східньоримську (Візантію) [9, 3–5].

Львівські учені вивчали також заходи княгині Ольги у справі запровадження християнства, особливо щодо її спроби організації латинської (західно-християнської) єпархії в Україні. Проте як акцентував історик В. Заїкин, сама княгиня не прийняла християнство по західному обряду, як вважали деякі дослідники, зокрема російський історик-емігрант К. Брянчанінов, бо джерела вказують на те, що Ольга охрестилася в грецькій обряді [5, 646]. На думку ученого, княгиня Ольга, як й інші київські князі, нама-

галася втримати рівновагу західного (латинського) й східного (візантійського) впливів [4, 201]. Це сприятливо позначилося на становленні особливої християнської культури в Україні, важливе місце в якій займав церковний обряд.

Як бачимо, більшість львівських науковців не ставили під сумнів візантійське походження українського обряду як складової національної християнської культури, хоча й наголошували, що протягом століть, від початків християнства, обряд зазнавав постійних змін.

З метою реконструкції давніх обрядових форм, традицій і звичаїв, львівські вчені особливу увагу приділяли вивченню церковного обряду часів прийняття унії (1596) та поберестьейської доби. Сучасний дослідник обрядових форм кінця XVI – початку XVII ст. о. П. Галазда вказує, що вже у першому столітті після укладення церковної унії проявилися усі елементи обрядового розвитку, як і деформування, які у наступних століттях вкоренилися у греко-католицькій практиці [3, 28].

На думку М. Чубатого, у руському колі прихильників унії занадто поспішили з її укладенням. Так, у своєму дослідженні «Суспільно-національна роля унії в житті українського народу» [19, 28] історик вказував, що серед іноземних ініціаторів – легат А. Поссевіно, єзуїти П. Скарга, Б. Гербест, польський король Сигізмунд III – представляли воюючий, ідейний католицизм, без огляду на обряд.

Науковці висловлювали думку, що самостійність української Церкви гарантувалася лише при непорушності східної обрядової традиції. Однак цьому перешкоджав тиск латинізації, який почав гостро проявлятися після укладення Берестейської унії [11, 243–260].

Найбільше зацікавлення викликали питання, пов'язані з діяльністю митрополита Й. Рутського та внеском Замойського синоду 1720 р. в обрядові справи. Характеризуючи постать уніатського митрополита, історик о. П. Хомин вказував, що для раннього періоду діяльності владики була характерна конверсія від кальвінізму до уніатства. Його вступ до віленського Святотроїцького монастиря став для багатьох несподіванкою. Надалі митрополит виявив ревне служіння Уніатській Церкві та виступав за збереження східного обряду [18, 261–283].

Особливої уваги постаті митрополита Й. Рутського й, зокрема, розвитку обрядової практики в Греко-Католицькій Церкві, було приділено на Унійному з'їзді, організованому УГКЦ 22–25 грудня 1936 р. у Львові. Започаткування Унійного з'їзду у Львові лише з 1936 р., як зазначав єпископ М. Чарнецький, було спізненням у систематичній та програмовій унійній діяльності, однак це залежало не тільки від внутрішніх причин УГКЦ [11, 243]. Організатори з'їзду планували, що їхнє наукове зібрання стане традиційним, а Львів одержить статус міжнародного наукового центру з дослідження проблем церковної унії на зразок Велеграду, Любляни, Праги, Пинська. Передбачалося, що наступний з'їзд у Львові відбудеться у 1939 р. на честь 500-ліття Флорентійської Унії. Однак такі сподівання перекреслила Друга світова війна. На думку сучасного дослідника М. Лесіва, схожа за форматом з іншими уійними з'їздами зустріч науковців у Львові ставила перед собою іншу й важливішу мету, яка полягала не тільки у пошуках варіантів для успішного поєднання християн східної традиції у межах уійної акції. Завданням з'їзду було віднайти й актуалізувати ідентичність Київської митрополії вивчивши її минулий досвід і особливості перед викликами часу [12].

На Унійному з'їзді було заслухано доповідь Р. Лободича «Значіння Замоїського Синоду для Української з'єдиненої Церкви» [13, 78–86]. Вчений відстоював погляд, що подія була важливим заходом на шляху утвердження національної Церкви та збереження східного обряду. Синод санкціонував деякі елементи богослужіння на зразок латинських. Доповідь Р. Лободича викликала дискусію. На думку єпископа М. Чарнецького, нововведення Замоїського синоду мали негативні наслідки для українського християнства, оскільки православні негативно зреагували на них [11, 245]. Ректор Кременецького православного ліцею о. П. Табінський відстоював погляд, що Замоїський синод не впровадив до літургійної практики Унійської церкви нічого нового, а лише утвердив те, що склалося набагато раніше, ще за часів Рутського [11, 245–246].

Результати Замоїського синоду дотепер викликають полярні рефлексії серед сучасних істориків Церкви. Зокрема, православний історик І. Власовський наголошує, що відхід Унійської

церкви від православного обряду й наближення її до обряду греко-католицького значною мірою спонукали масове і раптове повернення правобережних селян-уніатів у 1795–1796 рр. до лона Православної церкви [2, 264]. На думку сучасного дослідника М. Кобрини, затвердження змін культово-обрядових практик Замайським синодом є цілком зрозумілим явищем пошуку шляху ідентифікації й самоутвердження Унійної церкви. У такий спосіб створився своєрідний догматичний і культово-обрядовий синтез східно-християнської і західно-християнської традицій, що стало фундаментом існування ідентичності УГКЦ [8, 175–176].

У міжвоєнні часи вищевказані дослідження львівських науковців дали підстави зробити відповідні висновки і накреслити плани щодо реформування обряду. У резолюції Унійного з'їзду було сказано, що «католицизм східного обряду найкраще підходив для духовости українського народу в минулому і є у силі в майбутньому двигнути цілий український нарід із релігійно-моральної руїни... Східний характер українського католицизму в ділянці устрою, обряду й церковної дисципліни повинен спиратися на староукраїнських традиціях, зокрема з часів геройської доби Митрополита Рутського» [11, 258].

Висновки. Політичні і релігійні перипетії міжвоєнного часу, спрямовані на те, щоб завадити українському національно-державному та культурно-релігійному поступу на Західній Україні, зокрема у Галичині відіграли протилежну роль. Тут потрібно віддати належне харизматичній постаті тодішнього глави УГКЦ митрополита Андрея Шептицького, який закликав вивчати минуле Унійної Церкви, особливо її обрядових практик. Дослідження історії української Церкви та її обряду відбувалися у рамках церковно-історичних студій на базі спеціальних наукових установ міжвоєнного Львова – створеного у 1923 р. Богословського Наукового Товариства (видавало квартальних «Богословія»); наукового василіанського центру, його журналу «Записки Чину св. Василя Великого» та фундової 1929 р. Львівської Богословської Академії. Учені акцентували на особливостях українського християнства та духовно-обрядових практик, що поєднували східно-християнської і західно-християнської традиції. Наукові розробки також ставили й практичну мету – показати

доцільність залучення Унійної церкви до керівництва релігійними (унійними) процесами на українській території.

Перспективним для дослідження є вивчення ролі церковних соборів у розв'язанні питання релігійно-обрядових практик в Україні.

Джерела та література

І. ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів. – Ф. 9. – Спр. 240/1. – 592 арк.

1. Баран О. Митрополит Андрей Шептицький та його екуменічні ідеї (у 50-у річницю смерті Великого Митрополита) / О. Баран // Український історик. – 1994. – Вип. 1–4 (120–123). – С. 187–194.

2. Власовський І. Нариси історії Української Православної Церкви : в 4 т., 5 кн. / І. Власовський. – К. : Либідь, 1998. – Т. 3 : XVIII – початок XX ст. – 360 с.

3. Галадза П., о. Літургічне питання і розвиток богослужінь напередодні Берестейської унії аж до кінця XVII ст. / о. П. Галадза // Берестейська унія та внутрішнє життя Церкви в XVII столітті : матеріали Четвертих «Берестейських читань» (Львів, Луцьк, Київ, 2–6 жовтня 1995 р.) / ред. Б. Гудзяк, співред. О. Турій. – Львів : Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 1996. – С. 1–29.

4. Дудар В. Українська греко-католицька церква в Східній Галичині у 20–30-х роках XX століття / В. Дудар // Наукові записки з української історії : збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 34. – С. 59–64.

5. Заїкин В. Рец. на: К. Brian-Chaninow. Leglise russe. Paris 1928 / В. Заїкин // Записки ЧСВВ. – Львів, 1930. – Т. 3. – Вип. 3–4. – С. 643–653.

6. Заїкин В. Рец. на: Лотоцький О. Церковний Устав князя Володимира Великого. Львів, 1925 / В. Заїкин // Записки ЧСВВ. – Жовква, 1926. – Т. 2. – Вип. 1–2. – С. 196–201.

7. Ішак А., о. Становище унії до автокефалії / о. А. Ішак // Унійний з'їзд у Львові 1936 р. Праці БНТ / матеріали зібрав і упоряд. о. В. Кучабський. – Львів, 1937. – Т. XI–XII. – С. 113–129.

8. Кобрин М. Замойський синод і формування традиційної ідентичності УГКЦ / М. Кобрин // Вісник ЛНУ імені Івана Франка. – Львів, 2008. – С. 167–176.

9. Коструба Т. Католицька правовірність Володимира Великого / Т. Коструба // Нариси з церковної історії України X – XIII ст. – Львів, 1939. – С. 3–15.

10. Красівський О. За Українську державу і Церкву / О. Красівський. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. – 86 с.

11. Кучабський В., о. Перебіг дискусії / В. Кучабський // Унійний з'їзд у Львові 1936 р. Праці БНГ. – Львів, 1937. – Т. XI–XII. – С. 243–260.

12. Лесів М. Провідні ідеї Львівського З'їзду українських богословів 1936 року [Електронний ресурс] / М. Лесів. – Режим доступу : <http://www.lds.lviv.ua/Статті/Провідні-ідеї-Львівського-З'їзду-українських-богословів-1936-року>.

13. Лободич Р., о. Значіння Замойського синоду для української з'єдиненої церкви / о. Р. Лободич // Унійний з'їзд у Львові 1936 р. Праці БНГ / матеріали зібрав і упоряд. о. В. Кучабський. – Львів, 1937. – Т. XI–XII. – С. 78–86.

14. Пилипів І. Державотворча політика Греко-католицької церкви у суспільно-політичному житті Західної України 20–30 років ХХ ст. / І. Пилипів // Українське державотворення: уроки, проблеми, перспективи. – Львів, 2001. – Ч. 1. – С. 90–95.

15. Стоколос Н. Неоунія як експеримент східної політики Ватикану в Польщі (1923–1939 рр.) / Н. Стоколос // УІЖ. – 1999. – № 4 (427). – С. 74–89.

16. Тиміш Л.І. Церковно-історичні дослідження у Львові у міжвоєнний період / Л.І. Тиміш // Історія релігій в Україні : праці Х-ї міжнародної наукової конференції (Львів, 16 – 19 травня 2000 року). – Львів : Логос, 2000. – Книга I. – С. 375–378.

17. Томашівський С. Вступ до Історії Церкви на Україні / С. Томашівський // Записки ЧСВВ. – Жовква, 1932. – Т. IV. – Вип. 1–2. – С. 1–160.

18. Хомин П., о. Митрополит Йосиф Велямин Рутський і його освітні змагання / о. П. Хомин // Богословія. – Львів, 1923. – Т. 1. – Кн. 1–4. – С. 261–283.

19. Чубатий М. Суспільно-національна роль унії в житті українського народу / М. Чубатий. – Львів : Мета, 1934. – 50 с.

References

I. LNNB im. V. Stefanyka NAN Ukrainy, viddil rukopysiv – Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni Vasylia Stefanyka Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, viddil rukopysiv, f. 9, spr. 240/1, 592 ark. [in Ukrainian].

1. Baran, O. (1994). Mytropolyt Andrei Sheptytskyi ta yoho ekumenichni idei (u 50 richnytsiu smerty Velykoho Mytropolyta) [Metropolitan

Andrey Sheptickiy and him ekumenial ideas (in the 50th anniversary of death of Great Metropolitan). *Ukrainskyi istoryk – Ukrainian Historian*, 1–4 (120–123), 187–194 [in Ukrainian].

2. Vlasovskyi, I. (1998). *Narysy istorii Ukrainiskoi Pravoslavnoi Tserkvy. Tom 3: XVIII – pochatok XX st. [Study of Ukrainian Orthodox Church. Vol. 3: XVIII – XX centuries]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

3. Haladza, P. (1996). Liturhichne pytannia i rozvytok bohosluzhin naperedodni Beresteiskoi Unii azh do kintsia XVII st. [Liturgy question and development of divine liturgy the day before Berestian Union up to the end of XVII age]. In B. Hudziak, O. Turii (Eds.), *Beresteiska unii ta vnutrishnie zhyttia Tserkvy v XVII stolitti: materialy Chetvertykh «Beresteiskykh chytan»* (Lviv, Lutsk, Kyiv, 2–6 zhovtnia 1995 r.) – *Brest Union and the Inner Life of the Church in the 17th Century: Proceedings of the Fourth «Brest Readings»* (Lviv, Lutsk, Kyiv, October 2–6, 1995). (pp. 1–29) [in Ukrainian].

4. Dudar, V. (2014). Ukrainka Hreko-katolytska Tserkva v Skhidnii Halychyni v 20–30-h rokakh XX stolittia [Ukrainian Greco-Catholic Church in East Galychyna in 20–30th of XX age]. *Naukovi zapysky z Ukrainiskoi istorii – The Scientific notes from Ukrainian history*, 34, 59–64 [in Ukrainian].

5. Zaikin, V. (1930). Retsenziia na: K. Brian-Chaninow. Leglise of Russe [Review of the book «Leglise of Russe», by K. Brian-Chaninow]. *Zapysky Chynu Sviatogo Vasylia Velykoho – Notes of the Order of St. Basil the Great*, 3 (3–4), 643–653.

6. Zaikin, V. (1925). Retsenziia na: Lototskyi O. Tserkovnyi ustav Volodymyra Velykoho [Review of the «Church Regulation of prince Volodymyr the Great», by O. Lotockyi]. *Zapysky Chynu Sviatoho Vasylia Velykoho – Notes of the Order of St. Basil the Great*, 2 (1–2), 196–201 [in Ukrainian].

7. Ishchak, A. (1937). Stanovyshche unii do avtokefalii [Position of union to autocephaly]. In V. Kuchabskyi (Comp.), *Uniyni zizd v Lvovi. Pratsi Bohoslovskoho Naukovoho Tovarystva u Lvovi – The Union congress in Lviv. Proceedings of the Theological Scientific Society in Lviv* (Vols. 11–12), (pp. 113–129) [in Ukrainian].

8. Kobryn, M. (2008). Zamoiskyi synod i formuvaniia tradytsiinoi identychnosti UHKTs [Zamoyskiy synod and forming of traditional identity of UGCC]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka – Herald of the Ivan Franko National University in Lviv* (pp. 167–176) [in Ukrainian].

9. Kostruba, T. (1939). Katolytska pravovirmist Volodymyra Velykoho [The Catholic true believer of Volodymyr the Great]. *Narysy tserkovnoi istorii XIX–XX st. – Essays from Church history of Ukraine of XIX–XX centuries* (pp. 3–15). Lviv [in Ukrainian].

10. Krasivskiy, O. (1996). *Za Ukrainsku derzhavu i Tserkvu [For the Ukrainian State and Church]*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva imeni I. Krypiakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].

11. Kuchabskyi, V. (1937). Peregib diskusii [Motion of discussion]. *Uniinyi zizd v Lvovi. Pratsi Bohoslovskoho Naukovoho Tovarystva u Lvovi – The Union congress in Lviv. Proceedings of the Theological Scientific Society in Lviv* (pp. 243–260) [in Ukrainian].

12. Lesiv, M. (n.d.). *Providni idei Lvivskoho Zizdu ukrainskykh bohosloviv 1936 roku [The leading ideas of the Lviv Congress of Ukrainian Theologians in 1936]*. Retrieved from <http://www.lds.lviv.ua/Статті/Провідні-ідеї-Львівського-З'їзду-українських-богословів-1936-року> [in Ukrainian].

13. Lobodych, R. (1937). Znachinnia Zamoiskoho synody dlia ukrainiskoi ziedynenoï tserkvy [Contribution of Zamoyskyi synod for the Ukrainian Union Church]. In V. Kuchabskyi (Comp.), *Uniinyi zizd v Lvovi. Pratsi Bohoslovskoho Naukovoho Tovarystva u Lvovi – The Union congress in Lviv. Proceedings of the Theological Scientific Society in Lviv* (Vols. 11–12), (pp. 78–86) [in Ukrainian].

14. Pylypiv, I. (2001). Derzhavotvorcha polityka Hreko-katolytskoi tserkvy u suspilno-politychnomu zhytti Zakhidnoi Ukrainy 20–30 rokiv XX st. [State policy of the Greek Catholic Church in the socio-political life of Western Ukraine 20–30 years of the XX century]. *Ukrainske derzhavotvorennia: uroky, problemy, perspektyvy – Ukrainian state-building: lessons, problems, perspectives*, 1, 90–95. Lviv [in Ukrainian].

15. Stokolos, N. (1999). Neouniia yak eksperyment skhidnoi polityky Vatykanu v Polshchi (1923–1939) [New union as experiment of east policy of Vatican in Poland (1923–1939)]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – The Ukrainian historical magazine*, 4 (427), 74–89 [in Ukrainian].

16. Tymish, L. (2000). Tserkovno-istorychni doslidzhennia v Lvovi v mizhvoiennyi period [Church historical research in Lviv in an intermilitary period]. *Istoriia religii v Ukraini: pratsi X mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (Lviv, 16–19 travnia 2000 roku) – History of religions in Ukraine: Works of the Xth International Scientific Conference (Lviv, May 16–19, 2000)*. (pp. 375–378) [in Ukrainian].

17. Tomashivskiy, S. (1932). Vstup do istorii Tserkvy v Ukraini [Introduction to History of Church on Ukraine]. *Zapysky Chynu Sviatoho Vasyliia Velykoho – Notes of the Order of St. Basil the Great*, 4 (1–2), 1–160 [in Ukrainian].

18. Khomyn, P. (1923). Mytropolyt Yosyf Veliامين Rutskiy i yoho osvichni zmahannia [Metropolitan Yosyf Velyamin Rutskiy and him educational competitions]. *Bohosloviia – Theology*, 1 (1–4), 261–283 [in Ukrainian].

19. Chubatyi, M. (1934). *Suspilno-natsionalna rolia unii v zhytti ukrainskoho narodu* [Socially and national role the union in life of the Ukrainian people]. Lviv: Meta [in Ukrainian].

TYMISH Lidiya – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Law, Sociology and Political Science, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (lidatymish21@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2142-8917>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.42.153507>

UKRAINIAN CHURCH IN SEARCH OF IDENTITY: GREEK-CATHOLIC STUDIES IN THE INTERWAR LVIV

Abstract. *During the interwar years, the problem of self-affirmation for the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), the search for its identity was necessary. Metropolitan Andrey Sheptytsky called for church-historical research, especially church-ritual history, Byzantine (Greek) liturgy comparing the situation of the UGCC with the time of the Union of Brest.*

This article shows the contribution of Ukrainian historians who lived and worked in the interwar period in Lviv. They studied the history of the Ukrainian Church, its rites, and the role of the Ukrainian people. Proceeding from the mentioned purpose, they also studied the conditions of development, organizational and institutional peculiarities and concepts of the religious ceremonial practices of the Greek Catholic studies.

In the opinion of Metropolitan Andrey, the success of the implementation of «union plans» depends on a careful study of the history of the Church and the Byzantine rite and liturgy. The significant efforts of the Metropolitan were to organize the study of the history of the Ukrainian Church in the Ukrainian territory. Lviv was the place of the greatest concentration of interwar Ukrainian scholarly Greek Catholic centers where church-historical experiments were put on professional level. Here the Ukrainian church-historical science was represented by: the centers of the UGCC (Theological Scientific Society and its printed organs (the magazine «Theology», the multi-volume «Proceedings of the BNT», the series «Publishing BNT», etc.)), the

National Museum of Lviv, the Archive of Union History, the Basilian Scientific Center (Central Basilian Archives and Library and the Magazine «Notes of the Order of St. Basil the Great»).

The great interest of scholars raised the issue of the origins of Christianity and the beginnings of religious ritual practice in Ukraine. According to their studies, from the very beginning of its existence, the Ukrainian Church used the Greek rite Byzantine liturgy, which in general did not prevent it from creating an original Christian culture and not endangering the loss of individuality.

In order to reconstruct the ancient ritual forms, traditions and customs, Lviv scholars paid special attention to the study of the church ritual of the time of the adoption of the Union of Brest in 1596 and then afterwards.

The scholars expressed the view that the independence of the Ukrainian Church was guaranteed only with the inviolability of the Eastern rituals tradition. However, this was hampered by the pressure of latinization, which began to be acutely manifested after the conclusion of the Union of Brest.

Key words: *Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), Byzantine (Greek) liturgy, church-historical research, Byzantine rite.*

Стаття надійшла до редакції 17.10.18